

*mgr Ilona Godniak*<sup>1</sup> 

Instytut Ekonomii i Finansów  
Uniwersytet Rzeszowski

## **Rola programów współpracy transgranicznej w rozwoju społeczno-gospodarczym obszarów przygranicznych w Polsce**

### WPROWADZENIE

Duże jednostki przestrzenne położone w sąsiedztwie granicy określane są najczęściej jako regiony przygraniczne i w Polsce odpowiadają granicom administracyjnym województw (jednostki poziomu NUTS 2) (Bański i in., 2010, s. 14–16; Komornicki i in., 2019, s. 472–473). Natomiast terminem „obszary przygraniczne” mogą być niekiedy określane całe regiony, ale także mniejsze jednostki administracyjne. W Polsce przyjmuje się zazwyczaj, że są to grupy gmin lub powiaty bezpośrednio przylegające do granicy państwowej (Raczyk i in., 2012, s. 24). Cechą obszarów przygranicznych jest ich położenie geograficzne na krańcach jakiejś jednostki. Są one na ogół odległe od stolicy oraz najważniejszych obszarów metropolitalnych i przez to trudniej dostępne. Postrzegane są często jako tereny marginalne, o relatywnie słabej strukturze ekonomicznej i wykazują najczęściej cechy peryferii gospodarczych (Latocha, 2010, s. 181–182). Nowego wymiaru nabiera tutaj współpraca międzynarodowa, a zwłaszcza regionalna, bez której trudne jest sprawne rozwiązywanie współczesnych problemów rozwojowych. Stąd ich eliminowanie wymaga współdziałania wszystkich uczestników tych procesów, ponieważ dzięki współdziałaniu można skutecznie przeciwstawiać się problemom rosnących dysproporcji rozwojowych, biedy, ubóstwa, bezrobocia, migracji czy degradacji środowiska (Liszka, Sołek, 2015, s. 101).

Wyczerpujące uzasadnienie potrzeby prowadzenia współpracy transgranicznej zawarto w preambule do Europejskiej Karty Regionów Granicznych i Transgranicznych: „Współpraca transgraniczna pomaga w łagodzeniu niekorzystnych

---

<sup>1</sup> Adres korespondencyjny: Instytut Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów; e-mail: godniak.ilona@gmail.com. ORCID: 0000-0002-0126-6957.

następstw istnienia granic, jak również w przewyżczeniu skutków położenia terenów przygranicznych na narodowych obrzeżach państw oraz służy poprawie warunków życiowych osiadłej tam ludności. Współpraca ta obejmować powinna wszystkie dziedziny życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego, a także rozwoju związanej z nimi infrastruktury. Wielorodność problemów i szans po obu stronach granic w Europie sprawia, że współpraca transgraniczna staje się nieodzowna. Sprzyja bowiem urzeczywistnianiu zasad prawa międzynarodowego. Współpraca instytucji publiczno-prawnych poniżej szczebla ogólnopaństwowego wspiera pokój, wolność, bezpieczeństwo i przestrzeganie praw człowieka, a ponadto ochronę mniejszości etnicznych i narodowych. Regiony graniczne i transgraniczne stają się tym samym częściami składowymi i pomostami w procesie jednoczenia się Europy, służąc współzyciu europejskich społeczeństw i grup mniejszościowych...” (Euroregiony na..., 2007, s. 14–16).

Jednym z komponentów systemu wzajemnych działań na obszarach przygranicznych są euroregiony. Nazwa „euroregion” oznacza zarówno wyodrębniony region europejski położony na pograniczu dwóch lub kilku sąsiadujących ze sobą państw, jak i organizację powołaną do koordynacji współpracy na takim obszarze przez strony umowy euroregionalnej i zaakceptowaną przez Unię Europejską, która może wspierać finansowo jej działalność. Pierwsza część wyrazu „euro” odnosi się do przestrzennej lokalizacji oraz procesów integracyjnych zachodzących w Europie, drugi człon „region” jest wskazaniem na terytorium posiadające określone cechy. Termin „euroregion” pochodzi z najstarszej inicjatywy współpracy transgranicznej „Euroregio”, która została powołana do życia w 1958 roku i objęła obszar przylegający do granicy holendersko-niemieckiej (Greta, 2013, s. 53–59).



Rys. 1. Euroregiony w Polsce

Źródło: (Euroregiony..., http).

Nazwy polskich euroregionów, podobnie jak te w Europie Zachodniej, są ściśle związane z otaczającym środowiskiem przyrodniczym. Pochodzą one od nazw geograficznych albo przepływających w okolicach rzek, szczytów bądź łańcuchów górskich, akwenu morskiego czy krainy geograficznej. Dzięki tym strukturom do współpracy transgranicznej przyłączone zostały wszystkie obszary przygraniczne państw graniczących z Polską. Łączny obszar Polski objęty współpracą regionalną wynosi 165 859 km<sup>2</sup>, co stanowi ponad 51% całego terytorium kraju (Gwizdała, 2015, s. 454–455).

**Tabela 1. Chronologia utworzenia euroregionów w Polsce**

Lp.	Nazwa euroregionu	Państwa członkowskie	Rok utworzenia
1	Nysa	Polska, Niemcy, Czechy	1991
2	Karpaty	Polska, Ukraina, Słowacja, Węgry, Rumunia	1993
3	Sprewa-Nysa-Bóbr	Polska, Niemcy	1993
4	Pro Europa Viadrina	Polska, Niemcy	1993
5	Tatry	Polska, Słowacja	1994
6	Bug	Polska, Ukraina, Białoruś	1995
7	Pomerania	Polska, Niemcy, Szwecja	1995
8	Glacensis	Polska, Czechy	1996
9	Niemen	Polska, Białoruś, Litwa, Rosja	1997
10	Pradziad	Polska, Czechy	1997
11	Bałtyk	Polska, Dania, Litwa, Łotwa, Rosja, Szwecja	1998
12	Śląsk Cieszyński	Polska, Czechy	1998
13	Silesia	Polska, Czechy	1998
14	Beskidy	Polska, Słowacja, Czechy	2000
15	Dobrawa <sup>2</sup>	Polska, Czechy	2001
16	Puszcza Białowieska	Polska, Białoruś	2002
17	Łyna-Ława	Polska, Rosja	2003

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Radek, 2011, s. 246–250).

Obecnie funkcjonuje 16 euroregionów położonych wzdłuż granic lądowych i wybrzeża Morza Bałtyckiego. Wśród wszystkich euroregionów dziewięć prowadzi współpracę dwustronną (cztery euroregiony polsko-czeskie, dwa euroregiony polsko-niemieckie, po jednym euroregionie, w których stronami jest Polska i odpowiednio Słowacja, Białoruś, Rosja). W czterech przypadkach współpraca ma charakter trójstronny. Natomiast w euroregionie Karpaty, Niemen i Bałtyk współpracują minimum cztery strony.

<sup>2</sup> W roku 2001 zawiązał się euroregion Dobrawa (Polska, Czechy), konkurencyjny dla euroregionu Glacensis. W praktyce nie podjął działania i został formalnie zlikwidowany w 2004 roku.

W związku z tym, że większość euroregionów w Polsce funkcjonuje co najmniej od dwudziestu lat (tabela 1.) istotne wydaje się poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o ich rolę w dynamizowaniu rozwoju gospodarczego i społecznego obszarów przygranicznych, przede wszystkim w kontekście korzystania przez euroregiony ze środków europejskich kierowanych na wsparcie współpracy transgranicznej.

Mając powyższe na uwadze, jako cel badań przyjęto ocenę znaczenia wspierania obszarów przygranicznych funduszami Unii Europejskiej w ramach programów współpracy transgranicznej, w tym zwłaszcza z punktu widzenia zmniejszania dysproporcji rozwojowych między obszarami objętymi i nieobjętymi programami transgranicznymi w Polsce. Narzędziem wykorzystanym do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego był wskaźnik Perkala, zaliczany do metod wielowymiarowej analizy porównawczej. Obliczono go dla lat 2007, 2014 i 2020 dla powiatów w 10 województwach przygranicznych. W związku z tym, że w przypadku większości województw przygranicznych nie wszystkie powiaty korzystały z finansowego wsparcia adresowanego do obszarów przygranicznych, obliczono osobno wskaźniki Perkala dla obszarów objętych takim wsparciem i pozostałych. Podejście takie ułatwiło ocenę skuteczności oddziaływania funduszy UE na dynamikę przemian gospodarczych i społecznych na obszarach przygranicznych. W przypadku trzech województw (lubuskie, opolskie, warmińsko-mazurskie) wszystkie powiaty korzystały z funduszy dla obszarów przygranicznych i w tych okolicznościach nie było możliwości przeprowadzenia analizy porównawczej między obszarami objętymi programami wsparcia i pozostałymi.

Dobór zmiennych do modelu był celowy i był podyktowany potrzebą uwzględnienia głównych priorytetów programów współpracy transgranicznej. Mają one w założeniach wspierać zatrudnienie, mobilność pracowników, włączenie społeczne, integrację społeczności ponad granicami, rozwój wspólnych systemów kształcenia i szkolenia zawodowego. Wszystko to ma służyć m.in. zahamowaniu procesów migracji ludności z obszarów położonych w pobliżu granic państwowych i zwiększyć możliwości zatrudnienia.

W związku z tym do oceny przemian społecznych na obszarach przygranicznych i pozostałych wykorzystano cechy charakteryzujące procesy demograficzne (gęstość zaludnienia, zmiany liczby mieszkańców, struktura wiekowa ludności). Natomiast poziom rozwoju gospodarczego oceniano na podstawie zmiennych charakteryzujących cechy rynku pracy (stopa bezrobocia) i poziomu rozwoju przedsiębiorczości (podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON i nowo zarejestrowane w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców).

Do głównych źródeł danych należy zaliczyć bazę danych prowadzoną przez Komisję Europejską oraz Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.

## RODZAJE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Przez współpracę międzynarodową określa się współpracę pomiędzy rządami, przedsiębiorstwami lub osobami fizycznymi, polegającą na opracowaniu wspólnej strategii szczególnie w zakresie badań albo regulacji standardów przemysłowych. W takiej definicji nie mieści się jednak współpraca zachodząca pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego pochodzącymi z różnych państw. Wielość definicji używanych na określenie relacji współpracy między jednostkami subpaństwowymi pochodzącymi z różnych państw powoduje pewien terminologiczny chaos (Dołzblasz, Raczyk, 2010, s. 13). Niektórzy autorzy wyodrębniają współpracę ponadnarodową nazywaną współpracą transnarodową (transnational), współpracę międzyregionalną (interregional), jak i współpracę transgraniczną określaną mianem współpracy przygranicznej (cross-border) (Zabielska, 2013, s. 47).

Współpraca transnarodowa dotyczy przedsięwzięć realizowanych na większych obszarach, przykładowo obejmujących swoim zasięgiem region Morza Bałtyckiego. Działania w ramach współpracy międzyregionalnej dotyczą wymiany informacji i dzielenia się zdobytymi doświadczeniami w wielu zakresach. Współpraca transgraniczna jest traktowana jako sąsiedzka współpraca prowadzona we wszystkich dziedzinach życia pomiędzy obszarami przygranicznymi (regionami, gminami i innymi podmiotami z obszarów przygranicznych) (Szewczak, Wieczorek, 2018, s. 16–17). Aż 37,5% ludności Unii Europejskiej mieszka na obszarach przygranicznych. O tym rodzaju współpracy można bowiem mówić tylko wtedy, kiedy zarówno jej zakres terytorialny, jak i zakres podmiotowy jest powiązany z bliskością granicy państwowej. Zatem podmioty podejmujące współpracę transgraniczną będą pochodziły z terenów przygranicznych, podobnie obszar objęty tą współpracą będzie wyznaczony przez jednostki administracyjne podziału terytorialnego umiejscowione wokół granicy. Zakres przedmiotowy współpracy terytorialnej jest ograniczony właściwie tylko jednym ogólnym kryterium, tj. prowadzeniem takich działań, które mają na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi (Perkowski, 2010, s. 16).

## FINANSOWANIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ W POLSCE

W Unii Europejskiej współpraca transgraniczna może być oparta na różnych programach operacyjnych. W tym zakresie należy uwzględnić programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, programy na podstawie Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa, jak też inne programy operacyjne, na podstawie których nawiązywana jest współpraca transgraniczna. Działania podejmowane w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej są finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Przyjmują one postać międzynarodowych

partnerskich projektów prowadzonych w trzech rodzajach programów. Są to programy transnarodowe, programy międzyregionalne i programy transgraniczne. Dwie pierwsze kategorie, czyli programy transnarodowe i programy międzyregionalne, mogą, ale nie muszą być podstawą do realizacji współpracy transgranicznej, natomiast ostatnia kategoria zawsze będzie dotyczyła tylko współpracy transgranicznej. W perspektywie finansowania, przypadającej na lata 2007–2013, Polska uczestniczyła w dziesięciu programach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, tj. w dwóch programach transnarodowych (Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa), w jednym programie międzyregionalnym (INTERREG IV C) oraz w siedmiu programach transgranicznych (Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska, Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Polska-Słowacja, Czechy-Polska, Litwa-Polska, Polska-Szwecja-Dania-Litwa-Niemcy). W perspektywie finansowania, przypadającej na lata 2014–2020, Polska uczestniczy również w dziesięciu programach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, tj. w dwóch programach transnarodowych (Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa), w jednym programie międzyregionalnym (Interreg Europa) oraz w siedmiu programach transgranicznych (Polska-Słowacja, Czechy-Polska, Polska-Saksonia, Brandenburgia-Polska, Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska, Polska-Szwecja-Dania-Litwa-Niemcy, Litwa-Polska)<sup>3</sup>. Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa jest finansowym instrumentem Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Europejska Polityka Sąsiedztwa wspiera reformy polityczne, gospodarcze i społeczne w krajach sąsiadujących z Unią Europejską. W latach 2007–2013 Polska uczestniczyła w dwóch programach transgranicznych Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Polska-Białoruś-Ukraina, Litwa-Polska-Rosja). W latach 2014–2020 Polska uczestniczyła również w dwóch programach transgranicznych Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Polska-Białoruś-Ukraina, Polska-Rosja) (Giełda, 2015, s. 126–130).

Współpraca z Białorusią i Rosją w programie transnarodowym EWT Region Morza Bałtyckiego i w programach transgranicznych EISiP została zawieszona w marcu 2022 roku po inwazji wojsk rosyjskich na Ukrainę, która nastąpiła w dniu 24 lutego 2022 roku.

Potencjalnymi beneficjentami programów współpracy transgranicznej są jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, podmioty i jednostki organizacyjne powoływane lub tworzone przez państwo, wojewodów bądź jednostki samorządu terytorialnego w celu świadczenia usług publicznych, pozarządowe organizacje non profit, izby gospodarcze, handlowe i rzemieślnicze, szkoły wyższe, instytucje publiczne prowadzące działalność edukacyjną czy badawczą, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, a także euroregiony (Lechwar, 2012, s. 170).

<sup>3</sup> Aktualnie realizowane programy operacyjne z zakresu współpracy transnarodowej i transgranicznej wykonywane w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej stanowią po raz kolejny kontynuację programów z poprzedniego okresu programowania, czyli z lat 2007–2013.

**Tabela 2. Podstawowy zakres przedmiotowy poszczególnych programów operacyjnych dotyczących współpracy transgranicznej w okresie programowania 2014–2020**

Program	Zakres terytorialny	Zakres przedmiotowy programu
1	2	3
Polska-Słowacja	Województwa: małopolskie (9 powiatów), podkarpackie (14), śląskie (5)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.</li> <li>– Zrównoważony transport transgraniczny.</li> <li>– Rozwój edukacji transgranicznej i uczenia się przez całe życie.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Czechy-Polska	Województwa: dolnośląskie (16), opolskie (12), śląskie (11)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wspólne zarządzanie ryzykiem.</li> <li>– Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia.</li> <li>– Edukacja i kwalifikacje.</li> <li>– Współpraca instytucji i społeczności.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Polska-Saksonia	Województwa: dolnośląskie (9), lubuskie (1)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wspólne dziedzictwo naturalne i kulturowe.</li> <li>– Mobilność regionalna.</li> <li>– Edukacja transgraniczna.</li> <li>– Współpraca partnerska i potencjał instytucjonalny.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Brandenburgia-Polska	Województwo lubuskie (14)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wspólne zachowanie i korzystanie z dziedzictwa naturalnego i kulturowego.</li> <li>– Połączenie z Sieciami Transeuropejskimi oraz trwałe i zrównoważony transport.</li> <li>– Wzmocnienie transgranicznych zdolności i kompetencji.</li> <li>– Integracja mieszkańców i współpraca administracji.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Meklemburgia-Pomorze Przednie/ Brandenburgia/ Polska	Województwo zachodniopomorskie (21)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Natura i kultura.</li> <li>– Transport i mobilność.</li> <li>– Edukacja.</li> <li>– Współpraca transgraniczna.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Polska-Szwecja- Dania-Litwa- Niemcy	Województwa: pomorskie (17), warmińsko-mazurskie (7), zachodniopomorskie (13)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wzmocnienie międzynarodowej aktywności i zdolności innowacyjnych niebieskiej i zielonej gospodarki Południowego Bałtyku.</li> <li>– Wykorzystanie potencjału środowiskowego i kulturowego obszaru Południowego Bałtyku na rzecz niebieskiego i zielonego wzrostu.</li> <li>– Poprawa łączności transgranicznej na potrzeby funkcjonalnego obszaru w dziedzinie niebieskiego i zielonego transportu.</li> </ul>

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wzmocnienie wydajności zasobów ludzkich na rzecz niebieskiej i zielonej gospodarki obszaru.</li> <li>– Zwiększenie zdolności do współpracy podmiotów lokalnych na obszarze Południowego Bałtyku na rzecz niebieskiego i zielonego wzrostu.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>
Litwa-Polska	Województwa: podlaskie (9), warmińsko-mazurskie (6)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Ochrona środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami.</li> <li>– Promowanie trwałego zatrudnienia o wysokiej jakości oraz wspieranie mobilności pracowników.</li> <li>– Promowanie włączenia społecznego, walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.</li> <li>– Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych organizacji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawna administracja publiczna.</li> <li>– Pomoc techniczna.</li> </ul>

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Programy..., http).

Podstawowy zakres przedmiotowy każdego programu określają tzw. osie priorytetowe programów, które następnie są rozpisywane na cele szczegółowe, a dodatkowo określone są w stosunku do nich oczekiwane rezultaty. Programy uszczegółwiają także w ramach każdej osi priorytetowej typy i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem. Zakres przedmiotowy każdego z programów jest uzależniony od specyfiki obszarów, na których będą one realizowane, potrzeb społeczności je zamieszkujących oraz uwarunkowań naturalnych i przyrodniczych. Dodatkowo każdy z omawianych programów zawiera zawsze oś priorytetową dotyczącą pomocy technicznej (Kusiak-Winter, 2011, s. 40).

**Tabela 3. Porównanie budżetów wszystkich programów operacyjnych EWT dotyczących współpracy transgranicznej w okresie programowania 2007–2013 i 2014–2020 (w euro)**

Wyszczególnienie	Całkowity budżet	Finansowanie UE	Wkład krajowy
2007–2013	1 029 436 294,00	871 715 603,00	157 720 691,00
2014–2020	1 005 468 019,00	852 104 453,00	153 363 566,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Interreg..., http; Programy..., http).



Na finansowanie programów współpracy transgranicznej w latach 2007–2013 Unia Europejska przeznaczyła kwotę 871 715 603,00 euro. Środki finansowe przydzielane na ten cel pochodzą z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Co więcej, każdy program wzmacniany jest wkładem krajowym, pochodzącym z budżetów publicznych oraz od podmiotów prywatnych państw biorących udział w poszczególnych programach. Wynosił on 157 720 691,00 euro dla wszystkich programów. Dzięki tym wkładom łączna kwota przeznaczona na realizację programów transgranicznych, w których Polska brała udział opiewała na 1 029 436 294,00 euro. Na finansowanie programów współpracy transgranicznej w latach 2014–2020 Unia Europejska przeznaczyła kwotę 852 104 453,00 euro. Wkład krajowy wynosi 153 363 566,00 euro dla wszystkich programów. Dzięki tym wkładom łączna kwota przeznaczona na realizację programów transgranicznych, w których Polska bierze udział opiewa na 1 005 468 019,00 euro. To nieco mniej niż w poprzedniej perspektywie finansowej.

#### METODYKA BADAŃ

Rozwój to proces pozytywnych zmian, wzrostu ilościowego i postępu jakościowego w układzie terytorialnym. Jest wiele mierników rozwoju jednostek terytorialnych, jednak nie ma idealnego, który pozwoliłby ocenić i wskazać, czy dany region jest lepiej rozwinięty od innego. W artykule do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego wykorzystano metodę wielowymiarowej analizy porównawczej, a dokładnie syntetyczny wskaźnik Perkala. Na użytek niniejszej publikacji przyjmuje się tę metodę ze względu na zastosowanie jej w badaniach o tematyce regionalnej u autorów, takich jak Młodak (2006) czy Wakuła (2017). Procedura budowania wskaźnika polega na budowie syntetycznego indeksu będącego sumą standaryzowanych wskaźników cząstkowych. Składa się z etapów, takich jak dobór zmiennych, standaryzacja, zamiana destymulant na stymulanty, wyznaczenie wskaźnika syntetycznego (Małkowska, 2015, s. 278). Macierz obserwacji utworzono, opisując obszary przygraniczne i pozostałe w każdym z województw przygranicznych za pomocą sześciu wskaźników. Kryteria doboru zmiennych nie mogą mieć charakteru uniwersalnego, dlatego dobrano takie zmienne, które są istotne z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów przygranicznych, uwzględniają ich potencjał rozwojowy, aktywność ekonomiczną mieszkańców i ich cechy demograficzne (Strahl, 2006, s. 32–34). Dane były dostępne w jednolitej formie dla lat 2007, 2014 i 2020, co umożliwiło dokonanie porównań w czasie i zaobserwowanie zmian. Do zmiennych diagnostycznych zakwalifikowano:

- $x_1$  – ludność na 1 km<sup>2</sup> (w osobach),
- $x_2$  – przyrost liczby ludności na 1 tys. mieszkańców (w osobach),

- $x_3$  – wskaźnik obciążenia demograficznego (w osobach),
- $x_4$  – stopa bezrobocia rejestrowanego (w %),
- $x_5$  – podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców,
- $x_6$  – nowo zarejestrowane podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców.

Zmienne  $x_1$ ,  $x_2$ ,  $x_5$  i  $x_6$  stanowią zbiór stymulant, zmienne  $x_3$  i  $x_4$  – zbiór destymulant.

Zgodnie z założeniami modelu, dokonano standaryzacji zmiennych, gdyż miały one różne wagi i miana, co nie pozwala na ich bezpośrednie porównywanie. W kolejnym etapie zbudowano syntetyczny wskaźnika Perkala, będący sumą wartości standaryzowanych wartości cząstkowych:

$$WP = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n y'_{ij},$$

gdzie: WP – wskaźnik Perkala,  $y'_{ij}$  – standaryzowana wartość j-ej cechy w i-tym obiekcie, po zamianie destymulant na stymulanty, n – liczba obiektów.

**Tabela 4. Klasyfikacja obiektów za pomocą wartości średniej i odchylenia standardowego**

Klasa	Przedział	Poziom rozwoju
1	$WP > \bar{x} + s$	bardzo wysoki
2	$\bar{x} < WP < \bar{x} + s$	wysoki
3	$\bar{x} - s < WP < \bar{x}$	niski
4	$WP < \bar{x} - s$	bardzo niski

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Jankowska-Ambroziak, 2018, s. 134–135).

Syntetyczny wskaźnik Perkala cechuje się przejrzystością oraz niewielką utratą informacji podczas agregacji danych (Mizak, 2021, s. 228). Główną zaletą tego narzędzia jest jego nieskomplikowana procedura obliczeniowa (Konecka-Szydłowska, Kulczyńska, 2012, s. 134). Jak każda metoda, tak również ta ma pewne słabości. Sam dobór wskaźników składowych może już być przedmiotem dyskusji. Ponadto może prowadzić do uproszczonych wniosków bądź być nadużywana (Kober, 2017, s. 37).

## WYNIKI BADAŃ

Na podstawie uzyskanych wartości wskaźnika Perkala, przeprowadzono klasyfikację jednostek. Klasy wyznaczono w oparciu o średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe.

**Tabela 5. Klasyfikacja poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów objętych programami transgranicznymi w województwach przygranicznych w latach 2007, 2014 i 2020 z uwzględnieniem syntetycznego wskaźnika Perkala**

Klasa	2007		2014		2020	
	Województwo	WP	Województwo	WP	Województwo	WP
1	pomorskie	4,674	pomorskie	4,486	pomorskie	4,583
	zachodnio-pomorskie	3,960				
2	śląskie	3,850	zachodnio-pomorskie	3,671	śląskie	3,302
	lubuskie	3,517	śląskie	3,624	małopolskie	3,215
			lubuskie	3,204	zachodnio-pomorskie	3,151
					lubuskie	3,066
3	małopolskie	2,674	małopolskie	2,698	podlaskie	2,847
	dolnośląskie	2,624	opolskie	2,617	podkarpackie	2,426
	opolskie	2,301	dolnośląskie	2,411	opolskie	2,383
	podkarpackie	1,878	podlaskie	2,309		
			podkarpackie	2,256		
4	podlaskie	1,702	warmińsko-mazurskie	1,671	dolnośląskie	1,788
	warmińsko-mazurskie	1,586			warmińsko-mazurskie	1,725

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GUS..., http).

Obszary przygraniczne w Polsce są dość mocno zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Najwyższe wskaźniki rozwoju miały w całym badanym okresie powiaty nadmorskie z województwa pomorskiego. Wysoki poziom rozwoju miały także obszary przygraniczne w województwie zachodniopomorskim, co oznacza, że w tym przypadku przygraniczne położenie było czynnikiem stymulującym rozwój gospodarczy i społeczny. Jako przyczynę można z całą pewnością potraktować ważne znaczenie gospodarki morskiej w połączeniu z atrakcyjnością turystyczną tych obszarów w kształtowaniu procesów rozwoju gospodarczego i społecznego. Podobne wnioski wynikają z badań Jezierskiej-Thöle i Kluby (2011, s. 104), którzy ustalili, że w powiatach województwa zachodniopomorskiego obserwuje się silne oddziaływanie aglomeracji Szczecina dominującej z jednej strony w gospodarce morskiej kraju i na Bałtyku, a z drugiej – jako centrum naukowe i kulturalne. Co więcej, Mitela-Grzybek (2013, s. 336) potwierdza, że zagospodarowanie pasa wybrzeża dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych sprawia, że widoczna jest asymetria w zagospodarowaniu tej części Polski na korzyść obszarów przygranicznych. Warto jednak zauważyć, że

o ile obszary nadmorskie w województwie pomorskim w całym analizowanym okresie miały dość zdecydowaną przewagę – mierzoną wskaźnikiem Perkala – nad obszarami przygranicznymi w pozostałych województwach, to w przypadku zachodniopomorskiego widoczny jest pogłębiający się dystans do powiatów w województwie pomorskim.

Wskaźniki zaprezentowane w tabeli 5. dają ponadto podstawy do stwierdzenia, że skala zróżnicowania poziomu rozwoju między obszarami przygranicznymi ma cechy trwałości. Świadczą o tym niewielkie zmiany, gdy chodzi o przemieszczanie się poszczególnych województw w ramach czterech wydzielonych klas charakteryzujących poziom rozwoju (tabela 4.). W latach 2007–2020 w żadnym z województw obszary przygraniczne nie dołączyły do klasy charakteryzującej się bardzo wysokim poziomem rozwoju. Niewielkie zmiany zaszły również w ostatniej z klas (bardzo niski poziom rozwoju), gdzie w całym analizowanym okresie były klasyfikowane obszary przygraniczne Warmii i Mazur, a w 2020 roku znalazły się także powiaty przygraniczne na Dolnym Śląsku. Należy jednak zauważyć, że zmniejszyła się w ciągu 14 lat skala dysproporcji między obszarami przygranicznymi z wszystkich województw. Świadczą o tym zmniejszające się różnice w wielkości wskaźników Perkala kwalifikujących się do grup o bardzo wysokim i bardzo niskim poziomie rozwoju. Można to traktować jako efekt wspierania obszarów przygranicznych środkami finansowymi Unii Europejskiej i wpisuje się w realizację głównych priorytetów Wspólnoty. Jak bowiem zauważają Zaucha i in. (2015, s. 35–36), Unia Europejska wzmacnia swoją spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. W konsekwencji jej kluczowym celem jest zmniejszenie dysproporcji w zakresie rozwoju różnych regionów.

**Tabela 6. Klasyfikacja poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów nieobjętych programami transgranicznymi w województwach przygranicznych w latach 2007, 2014 i 2020 z uwzględnieniem syntetycznego wskaźnika Perkala**

Klasa	2007		2014		2020	
	Województwo	WP	Województwo	WP	Województwo	WP
1	pomorskie	4,505	pomorskie	4,044	małopolskie	4,271
	dolnośląskie	4,043	dolnośląskie	3,830	pomorskie	4,168
2	śląskie	3,450	małopolskie	3,446	dolnośląskie	3,832
	małopolskie	2,916	śląskie	3,092		
3	warmińsko-mazurskie	2,076	warmińsko-mazurskie	1,846	śląskie	2,894
	podkarpackie	1,716			warmińsko-mazurskie	2,078
4	podlaskie	1,180	podkarpackie	1,710	podkarpackie	1,864
			podlaskie	1,661	podlaskie	1,658

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GUS..., http).

Nie jest to jednak wyłącznie cecha obszarów przygranicznych, bo podobny proces jest widoczny w przypadku obszarów nieobjętych programami transgranicznymi w województwach przygranicznych. Tutaj też najwyższe wartości wskaźnika Perkala (bardzo wysoki poziom rozwoju) ma województwo pomorskie, co oznacza, że nie ma tu istotnych różnic w poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego między obszarami przygranicznymi oraz pozostałymi. Inaczej jest w przypadku województwa dolnośląskiego, gdzie obszary przygraniczne są klasyfikowane do grupy słabo rozwiniętych (w latach 2007 i 2014), a nawet bardzo słabo rozwiniętych (w 2020 roku). Natomiast pozostałe obszary w tym województwie charakteryzowały się wysokim poziomem rozwoju (w 2020 roku) oraz bardzo wysokim poziomem rozwoju (w latach 2007 i 2014). Do zbliżonego ustalenia doszła Stańczyk (2022, s. 332), według której objęta analizą grupa powiatów przygranicznych Dolnego Śląska nie zaczęła doganiać pod względem stopnia rozwoju reszty województwa.

Z kolei w województwach położonych przy wschodniej granicy Polski nie ma większych różnic w poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego między obszarami przygranicznymi i pozostałymi, bo w obu przypadkach wskaźniki Perkala są niskie w całym badanym okresie.

Stwierdzenie takie znajduje potwierdzenie w rankingu prezentowanym w tabeli 7.

**Tabela 7. Ranking obszarów objętych i nieobjętych programami transgranicznymi w województwach przygranicznych ze względu na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2007, 2014 i 2020 z uwzględnieniem syntetycznego wskaźnika Perkala**

Województwo	Obszary	2007	2014	2020
1	2	3	4	5
dolnośląskie	objęte programami	6	7	9
	pozostałe	2	2	3
lubuskie	objęte programami	4	4	5
	pozostałe	–	–	–
małopolskie	objęte programami	5	5	3
	pozostałe	4	3	1
opolskie	objęte programami	7	6	8
	pozostałe	–	–	–
podkarpackie	objęte programami	8	9	7
	pozostałe	6	6	6
podlaskie	objęte programami	9	8	6
	pozostałe	7	7	7
pomorskie	objęte programami	1	1	1
	pozostałe	1	1	2

1	2	3	4	5
śląskie	objęte programami	3	3	2
	pozostałe	3	4	4
warmińsko-mazurskie	objęte programami	10	10	10
	pozostałe	5	5	5
zachodniopomorskie	objęte programami	2	2	4
	pozostałe	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GUS..., http).

Wynika z niego, że obszary przygraniczne w województwach położonych na wschodzie kraju były w 2007 roku i pozostały w całym badanym okresie, naj-słabiej rozwinięte, na tle innych obszarów przygranicznych w Polsce, podobnie jak pozostałe części tych województw. Podobne wnioski wynikają z badań przeprowadzonych przez Małkowskiego (2015, s. 144) potwierdzających, że obszary Polski Wschodniej charakteryzują się niską konkurencyjnością.

W większości województw obszary objęte wsparciem w ramach programów współpracy transgranicznej charakteryzowały się w całym badanym okresie niższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (mierzonym wskaźnikiem Perkala), w porównaniu z pozostałymi obszarami (powiatami) tych samych województw. Brak istotnych różnic pomiędzy powiatami objętymi programami współpracy transgranicznej i pozostałymi widoczny był jedynie w województwie pomorskim i śląskim. Z kolei zdecydowanie inaczej wygląda sytuacja w województwach Polski Wschodniej.

Wszystko to może oznaczać, że wsparcie finansowe w ramach programów współpracy transgranicznej dla obszarów przygranicznych Polski Wschodniej okazało się niewystarczające dla zdynamiczowania ich rozwoju gospodarczego i społecznego w takim stopniu, aby znacząco zmniejszyć dysproporcje w relacji do innych województw przygranicznych.

Interesujące jest przy tym, że korzystające z tego samego Programu Polska-Słowacja, obszary przygraniczne w Małopolsce cechują się znacznie wyższym poziomem rozwoju niż obszary przygraniczne na Podkarpaciu. Może to oznaczać, że dynamika zmian rozwojowych obszarów przygranicznych jest mocniej determinowana poziomem rozwoju całego regionu (wysoka pozycja Małopolski), niż skalą wsparcia środkami europejskimi dla obszarów przygranicznych. Słuszność takiego stwierdzenia osłabia jednak przykład Dolnego Śląska, gdzie obszary przygraniczne charakteryzują się niskim poziomem rozwoju i dodatkowo jeszcze regresem w latach 2007–2020, podczas gdy pozostałe obszary tego regionu należą do najbardziej rozwiniętych spośród wszystkich województw położonych wzdłuż granic Polski. Odpowiedź na pytanie o przyczyny takiej sytuacji wymagałaby bardziej szczegółowych badań.

## PODSUMOWANIE

Przemiany ustrojowe zapoczątkowane w Polsce w latach 90. XX w. oraz przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało, że Polska, ratyfikując akty prawne Unii, może zgodnie z obowiązującym prawem korzystać z możliwości współpracy transgranicznej.

Badanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów przygranicznych Polski metodą Perkala wykazało, iż poziom ten jest zróżnicowany. Relatywnie najslabiej rozwinięte są obszary przygraniczne przy wschodniej granicy Polski, natomiast najwyższy poziom rozwoju mają obszary nadmorskie. W okresie objętym badaniem nie było widać istotnego przyspieszenia rozwoju obszarów słabszych ekonomicznie, a skala dysproporcji rozwojowych tylko nieznacznie się zmniejszyła. Wyniki badań dają podstawy do stwierdzenia, że poziom rozwoju obszarów przygranicznych jest mocniej powiązany z cechami ekonomicznymi i społecznymi całego regionu (województwa), niż ze skalą wsparcia tych obszarów środkami Unii Europejskiej w ramach programów współpracy transgranicznej. Poprawa skuteczności wykorzystania funduszy europejskich, mierzona zmniejszeniem dysproporcji między obszarami przygranicznymi i pozostałymi, wymagałaby większego skoncentrowania wsparcia dla obszarów słabiej rozwiniętych kosztem tych obszarów przygranicznych, które – tak jak obszary nadmorskie w Polsce – mają wystarczająco mocną przewagę konkurencyjną nad innymi obszarami przygranicznymi.

Przyszłość obszarów przygranicznych wymaga strategicznego planowania i konsekwencji w realizacji przyjętych celów.

## BIBLIOGRAFIA

- Bański, J., Dobrowolski, J., Flaga, M., Janicki, W., Wesołowska, M. (2010). Wpływ granicy państwowej na kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego wschodniej części województwa lubelskiego. *Studia Obszarów Wiejskich*, 21, 1–165.
- Dołzbłasz, S., Raczyk, A. (2010). *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Euroregiony na granicach Polski 2007. (2007). Wrocław: Urząd Statystyczny we Wrocławiu.
- Euroregiony w Polsce. Pobrane z: <https://euroregion-silesia.pl/index,euroregiony-w-polsce,1.html> (2022.07.19).
- Giełda, M. (2015). Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. W: R. Kusiak-Winter (red.), *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej* (s. 121–139). Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa.

- Greta, M. (2013). *Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przezwyciężaniu peryferyjności i dysproporcji regionalnych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. DOI: 10.18778/7525-852-3.
- GUS – Bank Danych Lokalnych. Pobrane z: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> (2022.07.28).
- Gwizdała, J.P. (2015). Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2 (74), 449–458.
- Interreg A – Współpraca transgraniczna. Pobrane z: [https://ec.europa.eu/regional\\_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/#5](https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/#5) (2022.07.28).
- Jankowska-Ambroziak, E. (2018). Przestrzenne zróżnicowanie współpracy transgranicznej w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 527, 129–139.
- Jezierska-Thöle, A., Kluba, M. (2011). Modele rozwoju demograficznego obszarów wiejskich w polsko-niemieckiej strefie przygranicznej. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 13 (3), 99–104.
- Kober, M. (2017). Metodologiczne aspekty konstrukcji miar agregatowych w analizie zjawisk wielowymiarowych. Podręcznik tworzenia wskaźników złożonych: metodologia i poradnik użytkownika OECD. *Rzeszowskie Studia Socjologiczne*, 9, 9–39.
- Komornicki, T., Wiśniewski, R., Miszczuk, A. (2019). Delimitacja przygranicznych obszarów problemowych. *Przegląd Geograficzny*, 91 (4), 467–486. DOI:10.7163/PrzG.2019.4.2.
- Konecka-Szydłowska, B., Kulczyńska, K. (2012). Różnorodność w jedności. Przykład miast powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego. *Studia Miejskie*, 5, 129–143.
- Kusiak-Winter, R. (2011). *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec. Studium administracyjnoprawne*. Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa.
- Latocha, A. (2010). Współczesne zmiany kulturowo-przyrodnicze obszarów pogranicza na przykładzie Sudetów. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, 26, 181–194.
- Lechwar, M. (2012). Instytucjonalny wymiar współpracy transgranicznej w regionie podkarpackim. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 26, 168–179.
- Liszka, M., Sołek, K. (2015). Perspektywy rozwoju współpracy transgranicznej na przykładzie Podkarpacia. W: A. Zadoia (red.), *Europejska integracja Ukrainy i problemy makroekonomii* (s. 101–108). Dniepr, Ukraina: Uniwersytet Alfreda Nobla.
- Małkowska, A. (2015). Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 401, 275–284. DOI: 10.15611/pn.2015.401.25.
- Małkowski, A. (2015). Konkurencyjność regionalna obszarów przygranicznych na przykładzie rozwoju Polski Wschodniej. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 16 (4.1), 131–146.
- Mitela-Grzybek, A. (2013). Kierunki rozwoju polityki spójności i polityki regionalnej – Europejska Współpraca Terytorialna. *Studia Administracyjne*, 5, 323–340.
- Mizak, A. (2021). Wydatki budżetowe miast wojewódzkich a jakość życia ich mieszkańców. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 65, 224–237. DOI: 10.15584/nsawg.2021.1.13.
- Młodak, A. (2006). *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*. Warszawa: Difin.
- Perkowski, M. (2010). *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*. Białystok: Wydawnictwo Fundacja Prawo i Partnerstwo.



- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Pobrane z: <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/> oraz poszczególne programy współpracy transgranicznej (2022.07.28).
- Raczyk, A., Dołzbłasz, S., Leśniak-Johann, M. (2012). *Relacje współpracy i konkurencji na pograniczu polsko-niemieckim*. Wrocław: Wydawnictwo Gaskor.
- Radek, R. (2011). *Znaczenie współpracy transgranicznej w rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych polskiego pogranicza*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Stańczyk, E. (2022). Transgraniczność Dolnego Śląska w ujęciu statystycznym. W: E. Czapiewski, I. Ładysz, R. Nowakowski (red.), *Wyzwania i uwarunkowania współpracy transgranicznej Dolnego Śląska* (s. 303–336). Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.
- Strahl, D. (2006). *Metody oceny rozwoju regionalnego*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.
- Szewczak, M., Wieczorek, I. (2018). *Współpraca międzynarodowa miast polskich. Doświadczenia JST*. Łódź: Wydawnictwo Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego.
- Wakuła, M. (2017). Regionalne zróżnicowanie rozwoju gospodarczego w Polsce. W: M. Cisek, B. Suchodolski (red.), *Determinanty i wyznaczniki ekonomiczno-społecznego rozwoju regionów* (s. 127–138). Siedlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego.
- Zabielska, I. (2013). Transgraniczna współpraca regionów. W: R. Kisiel, M. Wojarska (red.), *Wybrane aspekty rozwoju regionalnego* (s. 46–74). Olsztyn: Wydawnictwo Fundacja „Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach”.
- Zauch, J., Brodzicki, T., Ciołek, D., Komornicki, T., Mogiła, Z., Szlachta, J., Zaleski, J. (2015). *Terytorialny wymiar wzrostu i rozwoju*. Warszawa: Difin.

### *Streszczenie*

W niniejszym artykule podjęto próbę oceny znaczenia wspierania obszarów przygranicznych funduszami Unii Europejskiej w ramach programów współpracy transgranicznej, w tym zwłaszcza z punktu widzenia zmniejszania dysproporcji rozwojowych między obszarami objętymi i nieobjętymi programami transgranicznymi w Polsce. Przedstawiono główne założenia współpracy transgranicznej. Scharakteryzowano także i porównano cele programów operacyjnych, na podstawie których prowadzona jest współpraca transgraniczna w Polsce w okresie programowania 2007–2013 i 2014–2020 w ramach celu Europejska Współpraca Terytorialna. Narzędziem wykorzystanym do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego był wskaźnik Perkala. Obliczono go dla lat 2007, 2014 i 2020 dla 10 województw przygranicznych. Dobór zmiennych do modelu był celowy i ograniczony dostępnością do wiarygodnych danych. Do głównych źródeł danych należy zaliczyć bazę danych prowadzoną przez Komisję Europejską oraz Główny Urząd Statystyczny w Warszawie. Z badań wynika, że relatywnie najsłabiej rozwinięte są obszary przygraniczne w Polsce Wschodniej, natomiast najwyższy poziom rozwoju mają obszary nadmorskie. W latach 2007–2020 tylko w niewielkim stopniu zmniejszyły się dysproporcje rozwojowe między terenami przygranicznymi w Polsce. Główny wniosek z badań prowadzi się do stwierdzenia, że poziom rozwoju obszarów przygranicznych jest mocno powiązany z cechami ekonomicznymi i społecznymi regionów (województw),

do których należą te obszary. Mniejsze znaczenie miało natomiast w badanym okresie wsparcie środkami finansowymi Unii Europejskiej, adresowanymi do obszarów przygranicznych w ramach programów współpracy transgranicznej.

*Słowa kluczowe:* obszary przygraniczne, wskaźnik Perkala, dysproporcje rozwojowe.

## **The role of cross-border cooperation programs in the socio-economic development of border areas in Poland**

### *Summary*

This article attempts to assess the importance of supporting border areas with European Union funds under cross-border cooperation programs, especially from the point of view of reducing development disparities between areas covered by cross-border programs in Poland and those which are not. The main assumptions of cross-border cooperation are presented. The objectives of the operational programs on the basis of which cross-border cooperation is carried out in Poland in the 2007–2013 and 2014–2020 programming periods under the European Territorial Cooperation objective are also characterised and compared. The tool used to assess the socio-economic development is the Perkal index. It was calculated for the years 2007, 2014 and 2020 for the 10 border voivodeships. The selection of variables for the model was intentional and limited by the availability of reliable data. The main sources of data include the database maintained by the European Commission and the Central Statistical Office in Warsaw. The research shows that the border areas in Eastern Poland are relatively the least developed, while the coastal areas have the highest level of development. In the years 2007–2020, the development disproportions between border areas in Poland decreased only to a small extent. The main conclusion from the research is that the level of development of border areas is strongly related to the economic and social features of the regions (voivodeships) to which these areas belong. On the other hand, support from the European Union funds, addressed to border areas under cross-border cooperation programs, was of lesser importance in the analysed period.

*Keywords:* border areas, Perkal index, development disproportions.

JEL: R10.